

تحلیل و بررسی میزان تأثیر زمینه‌گرایی بر دل‌بستگی به مکان در محله‌های تاریخی (موردشناسی: محله‌های سرخاب و دوه‌چی تبریز)

لیلا رحیمی* (استادیار گروه معماری، دانشکده عمران، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران)

لیلا علیلو (دانشجوی کارشناسی ارشد طراحی شهری، دانشکده شهرسازی، پردیس هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، تهران، ایران)

حدیث بردبار (دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده برنامه‌ریزی و علوم محیطی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران)

چکیده

نادیده‌گرفتن اصول و ابعاد زمینه‌گرایی در فضای محله‌ها، منجر به کاهش میزان دل‌بستگی به مکان شده و به تبع آن مسائل و مشکلات متعددی به وجود آمده است؛ از این رو پژوهش حاضر با هدف ارتقاء دل‌بستگی به مکان محله‌های تاریخی (سرخاب و دوه‌چی) شهر تبریز از طریق ابعاد زمینه‌گرایی به روش توصیفی-تحلیلی با استفاده از ابزار پرسش‌نامه و انجام آزمون‌های Spss به روش نمونه‌گیری تصادفی-خوشه‌ای انجام گرفته است. جامعه آماری پژوهش، ساکنان محله‌های سرخاب و دوه‌چی با تعداد ۳۰۰ نمونه آماری (۱۵۰ نفر از هر محله) است. برای بررسی «زمینه‌گرایی»، ابعاد کالبدی، تاریخی، اجتماعی-فرهنگی و طبیعی و برای بررسی «دل‌بستگی به مکان»، مؤلفه‌های کالبدی و اجتماعی مورد بررسی قرار گرفت. نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهد که بین ابعاد زمینه‌گرایی (به جز زمینه طبیعی) و دل‌بستگی به مکان، ارتباط خطی در محله‌ها برقرار است که بیشترین مقدار مربوط به بُعد کالبدی (به ویژه خوانایی) است. از لحاظ میزان تأثیرگذاری نیز بُعد تاریخی زمینه‌گرایی بیشترین تأثیر را بر دل‌بستگی به مکان دارد؛ بنابراین برای ارتقاء دل‌بستگی به مکان در محله‌های تاریخی شهر تبریز لازم است برنامه‌ریزان و طراحان معماری و شهرسازی به ابعاد کالبدی و تاریخی توجه و تأکید بیشتری داشته باشند.

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۹ مرداد ۱۳۹۹

تاریخ پذیرش: ۲۰ فروردین ۱۴۰۰

صفحات: ۲۲-۱

کلید واژه‌ها:

زمینه‌گرایی، دل‌بستگی به مکان، محله تاریخی، سرخاب و دوه‌چی، تبریز.

* نویسنده مسئول: دکتر لیلا رحیمی

پست الکترونیک: l.rahimi@tabrizu.ac.ir

مقدمه

امروزه مفهوم دل‌بستگی به مکان که ناشی از درک فوری معانی مکان است، مورد بی‌توجهی قرار گرفته (Raymond et al, 2017) و منجر به بروز مسائلی همچون بحران هویت و از بین رفتن ارتباط بافت مکان‌ها با ذهنیت انسان ساکن در آن شده است (پیربابایی و همکاران، ۱۳۹۵:۵۷). در چنین شرایطی نیز استفاده از انواع ساختمان‌ها با سبک‌ها و مصالح متنوع گسترش یافت و باعث از میان رفتن هویت محلی جوامع شد؛ بنابراین جوامع به دنبال چارچوب‌های نظارتی هستند که در طراحی‌ها از دارایی‌های موجود در زمینه که متناسب با بستر و محیط بوده و نیز جذاب و کاربرپسند هستند، استفاده کنند؛ زیرا دولت‌ها می‌دانند که توسعه محلات با کیفیت بالا و حفظ دل‌بستگی به مکان می‌تواند به تقویت بنیان‌های اقتصادی و ارتقاء رفاه اجتماعی و نیز تولید سرمایه‌های اجتماعی کمک شایانی کند (گرچی محلبانی، ۱۳۸۹: ۹۷). از سویی دیگر، توجه به مقوله دل‌بستگی به مکان با توجه به میان‌رشته‌ای و چندبعدی بودن آن (Windsong, 2011:207) و نیز دارا بودن ابعاد و شاخص‌های گوناگون، بسیار پیچیده و دشوار است (Maguire & Klinkenberg, 2018:79). برای حل این مسئله، طیف گسترده‌ای از محققان اقدام به کشف ویژگی‌ها و عوامل مؤثر بر دل‌بستگی به مکان کردند (Scannell & Gifford, 2017:361)؛ به عبارت دیگر، محققان به تدریج و در طی مدت زمان طولانی به استخراج مؤلفه‌های دخیل در شکل‌گیری دل‌بستگی به مکان و به کارگیری آن در طراحی‌های آینده پرداختند، زیرا از منظر آن‌ها این امر لازمه برآوردن نیازها و نیل به اهداف به‌واسطه مکان است (پیربابایی و همکاران، ۱۳۹۵:۵۶)؛ از این رو یکی از مؤثرترین راه‌حل‌ها، اتخاذ رویکرد طراحی زمینه‌گرا در جهت ارتقاء دل‌بستگی به مکان‌ها است.

زمینه‌گرایی و توجه به زمینه در معماری و شهرسازی به‌علت تأثیر بر جنبه‌های اجتماعی-فرهنگی، کالبدی، طبیعی و تاریخی شهرها از اهمیت بسیاری برخوردار است؛ به طوری که هاینز و تزل^۱ معتقد است: «راز کل طراحی، قراردادن آگاهانه یک ساختمان در ارتباط با زمینه جامعه‌ای است که موجود است» (Porter, 2005:162) و هدف معماری زمینه‌گرا نیز ایجاد یک ارتباط بصری شیوا و سازگارتر در میان سازه‌ها بوده است که این امر از طریق تشویق افراد به افزایش حضور در فضای محله‌ها و برقراری تعاملات اجتماعی امکان ارتقاء دل‌بستگی به مکان را فراهم می‌آورد؛ بنابراین علاقه به ارزش‌های محلی و دل‌بستگی‌های مکانی، واقعیتی است که هنوز بر اهمیت حفظ تفاوت‌ها و ویژگی‌های واحد هر فرهنگ تأکید می‌کند و وجود تأثیر زمینه‌گرایی بر دل‌بستگی به مکان، در طراحی‌های جدید می‌تواند بسیار مفید واقع شود. محله‌های سرخاب و دوه چی شهر تبریز به‌عنوان نمونه مورد مطالعه، از محله‌های تاریخی این شهر به‌شمار می‌روند. محله‌های مذکور در محدوده مرکزی و تاریخی-فرهنگی شهر تبریز واقع شده‌اند و به‌همین دلیل از ارزش‌های منحصربه‌فرد تاریخی و فرهنگی نیز برخوردارند. نتایج پژوهش‌های گسترده حاکی از آن است که سطح دل‌بستگی به مکان در محله‌های مرکزی و تاریخی بسیار بالا است؛ زیرا محله‌های تاریخی نظیر سرخاب و دوه چی علاوه بر برخورداری از پیشینه تاریخی، از بستر و زمینه بسیار غنی و ارزشمند، با ویژگی‌هایی نظیر پیوستگی اجزای کالبدی، هویت، اصالت بومی، احترام به اصول معماری گذشته و دارا بودن خاطرات جمعی نیز بهره‌مند هستند؛ بنابراین با توجه به موارد مذکور، پیش‌فرض تحقیق حاضر این است که دو متغیر زمینه‌گرایی و دل‌بستگی به مکان با

1. Heinz Wetzel

نتیجه آشنایی مردم با یک مکان و تطابق مکان با ارزش‌های آن‌ها است (Raymond et al, 2011:327)، همچنین این مفهوم ناشی از درک فوری معانی مکان توسط افراد تعریف شده است (Raymond et al, 2017:50). از سوی دیگر، برخی از محققان بر این امر اجماع نظر داشته‌اند که دلبستگی به مکان شامل دو نوع کالبدی و اجتماعی است؛ در همین راستا دلبستگی کالبدی ناشی از این امر است که ویژگی‌های کالبدی محیط به‌عنوان کاتالیزگر عمل می‌کند و سبب بروز حس دلبستگی به مکان می‌شوند (Sharp, 2018:25) همچنین به معنای ریشه‌داشتن با تأکید بر قدمت مکان و زمان نیز در نظر گرفته شده است و دلبستگی اجتماعی به نوعی رابطه و تعامل با افراد و گروه‌های حاضر در مکان اشاره دارد (Altman et al, 2007:5). در امروزی‌ترین تعریف، دلبستگی به مکان متشکل از یک چارچوب سازمان‌یافته سه‌گانه (فرد، روان‌شناسی و مکان) است که بُعد فردی آن به معنای و مفاهیم تعیین‌شده فردی یا جمعی برمی‌گردد. «بُعد روان‌شناسی»، عناصر حسی یا عاطفی، شناختی و رفتاری دلبستگی را شامل می‌شود و «بُعد مکانی» بر ویژگی‌های مکان شامل سطح فضایی، خصوصیات ویژه و برجستگی عناصر فیزیکی یا اجتماعی تأکید دارد (Scannell & Gifford, 2017:362).

اهمیت این مفهوم تا جایی است که محققان دلبستگی به مکان را به‌عنوان یک عامل مؤثر در ایجاد انگیزه میان ساکنان برای زندگی در یک مکان خاص حتی با وجود شرایط ناخوشایند، تلقی کرده‌اند (Lu et al, 2018:147)؛ همچنین نتایج تحقیقات گسترده در این خصوص نشان می‌دهد که دلبستگی به مکان، یکی از مؤلفه‌های بسیار مؤثر بر شکل‌گیری سرمایه اجتماعی در محله است (Stefaniak et al, 2017:220)؛ به‌عبارت‌دیگر، وجود احساس دلبستگی به مکان در میان ساکنان محله سبب تمایل بیشتر آن‌ها به

یکدیگر ارتباط مستقیمی دارند؛ به بیانی دیگر، توجه به ابعاد زمینه‌گرایی در طراحی‌ها سبب ارتقاء میزان دلبستگی به مکان می‌شود. در همین راستا هدف پژوهش حاضر، ارتقاء دلبستگی به مکان از طریق ابعاد زمینه‌گرایی بوده و در پی پاسخگویی به سؤال اصلی زیر است: میزان تأثیر کدام یک از ابعاد زمینه‌گرایی بر دلبستگی به مکان ساکنان بیشتر است؟

مبانی نظری تحقیق

دلبستگی به مکان

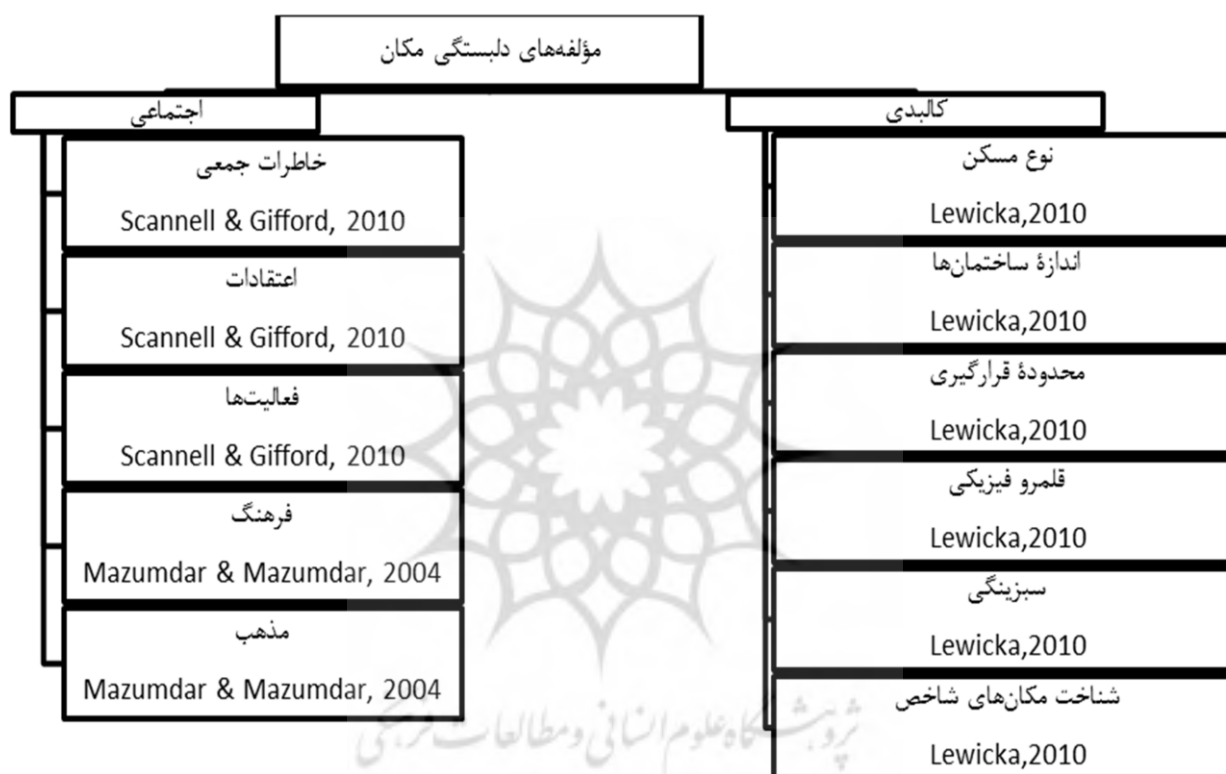
اصطلاح «دلبستگی به مکان»، در معماری و شهرسازی از اهمیت بسیار ویژه‌ای برخوردار است؛ زیرا افزون‌بر توصیف نحوه پیوند افراد با مکان‌ها (Ratcliffe & Korpela, 2017:139)، بیانگر نوع تجربه انسان‌ها از محیط نیز است (Moulay, 2017:39).

آنچه که تقریباً تمامی محققان در تعاریف خود نسبت بدان اجماع نظر داشته‌اند، مثبت و قدرتمند بودن (Manzo & Devine-Wright, 2015:53) و نیز پیچیده و چندبُعدی بودن دلبستگی به مکان است (Maguire & Klinkenberg, 2018:80)؛ دلیل این امر تکامل تدریجی مفهوم دلبستگی به مکان در طول زمان براساس تجربه افراد از ارتباط با مکان‌ها است (Von Wirth et al, 2016:69)؛ به‌عبارت‌دیگر، هر یک از اندیشمندان چارچوب‌های تحلیلی متفاوتی را ارائه کرده‌اند که چندبُعدی بودن آن را توجیه می‌کند (Hernandez et al, 2014:129)؛ بنابراین لازم‌به‌ذکر است که ارائه تعریفی جامع و کامل در خصوص دلبستگی به مکان با توجه به گستردگی ابعاد آن، بسیار دشوار خواهد بود.

اولین تعاریف در خصوص دلبستگی به مکان مربوط به حدود سی سال پیش است که اندیشمندان آن را به‌عنوان پیوند عاطفی میان شخص و مکان خاص تعریف کرده‌اند (Ramkissoon & Mavondo, 2017:61). در تعریفی دیگر آمده است که دلبستگی به مکان

رضایتمندی از زندگی ارتباط مؤثر و معناداری وجود دارد؛ بدین صورت که به هر میزان دل‌بستگی به مکان افزایش یابد، به همان میزان نیز رضایتمندی از زندگی ارتقاء خواهد یافت (Mandal, 2016:161). با توجه به موارد مذکور، مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های دل‌بستگی به مکان در شکل (۱) ارائه شده است:

حضورپذیری در فضای محله شده است و نوعی سرمایه اجتماعی را به وجود می‌آورد. از سویی دیگر، یافته‌های بسیاری از تحقیقات حاکی از آن است که دل‌بستگی به مکان بر میزان بهزیستی افراد تأثیر مثبت می‌گذارد (Afshar et al, 2017:49). ماندال^۱ در تحقیقات خود به این نتیجه رسیده است که میان دل‌بستگی به مکان و

شکل ۱. مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های دل‌بستگی به مکان
(منبع: نویسندگان، ۱۳۹۹)

زمینه‌گرایی و معماری زمینه‌گرا

مفهوم زمینه‌گرایی به‌عنوان یک پارادایم مهم تفکر معماری و شهرسازی، از دهه ۱۹۶۰ مورد توجه معماران قرار گرفته است (Husford, 1995:35) و به ارتباط میان کل و جزء تأکید می‌کند (Bognar et al, 1983:2). از آنجایی که همواره توجه زمینه‌گرایی معطوف به بستر است، بنابراین ویژگی‌های خاص یک مکان و به‌کارگیری آن‌ها در طراحی معاصر بسیار حائز اهمیت است؛ به‌عبارت‌دیگر، زمینه‌گرایی در عین حال که به گونه‌ای ضمنی به تمایز مکانی نظر دارد، به صراحت، خواستار تداوم ارزش‌های کالبدی مکان یا زمینه موجود است. با این حال، ایجاد ارزش‌های جدید (تحول) را نفی نمی‌کند (Alliance, 2007:3).

در حالت کلی می‌توان گفت در زمینه‌گرایی، باید زمینه را نه به‌عنوان عاملی ایستا در زمان، بلکه بایستی به‌عنوان عاملی پویا، متغیر و سیال در نظر گرفت. بدین جهت نمی‌توان مبنای معماری را که متن نام دارد، در زمینه‌ای متغیر، سیال و در حال تحرک، به‌صورت ایستا طراحی کرد (ایمانی، ۱۳۹۴:۴۶). لازم به ذکر است که زمینه می‌تواند شامل طیف گسترده‌ای از سنت‌ها، عقاید، فرهنگ و مذهب یا مسائل تاریخی و اجتماعی باشد (گرچی محلبانی، ۱۳۸۹: ۹۵). زمینه، عنصر طراحی نیست؛ اما عناصر مختلف و اصول طراحی با هم ترکیب می‌شوند تا یک ساختمان در زمینه، طراحی و ساخته شود. هنگامی که با این درک صحیح از محیط اطراف استفاده شود، به بافت بخش قدیم و جدید کمک شایانی خواهد شد. از طرفی این احترام به زمینه با مدرنیسم و زندگی امروزه هیچ تضادی ندارد و در همین حال باعث انعطاف‌پذیری و سازگاری با آینده نیز خواهد شد (Sanghvi, 2017:77).

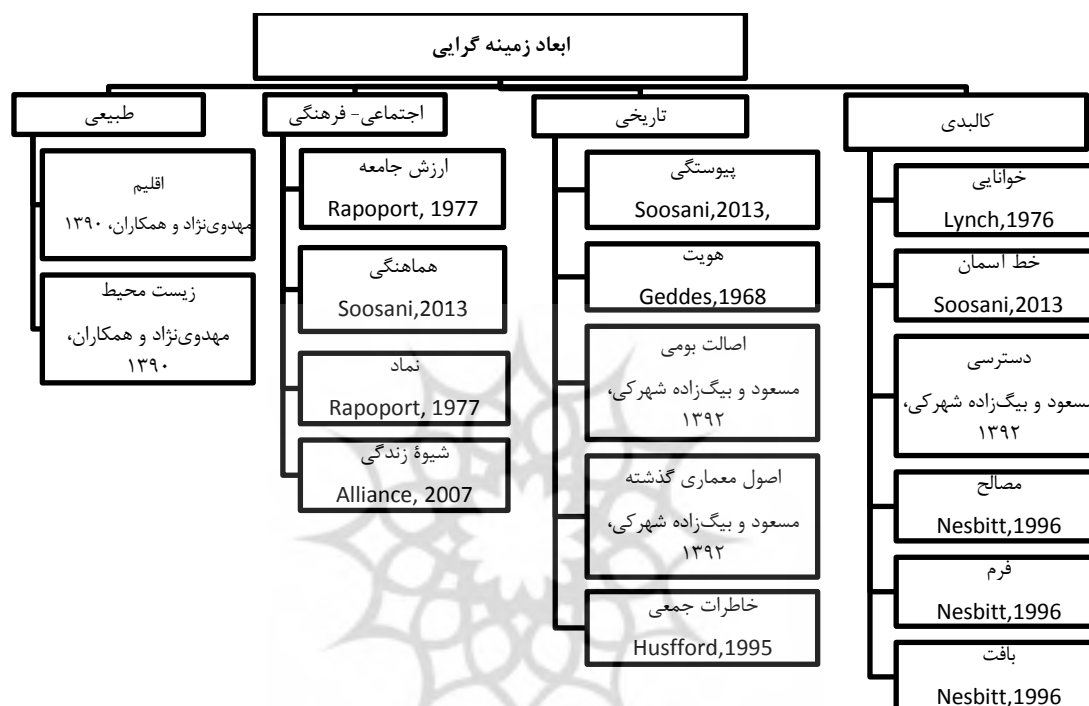
در معماری زمینه‌گرا، ساختمان بخش کوچکی از طبیعت اطراف است؛ به‌عبارت‌دیگر، در این نوع معماری داده‌های متنی به‌لحاظ خصوصیات مختلف

زمینه‌ای که معماری قرار است در آن رخ دهد، باید مورد توجه و تمرکز قرار گیرند (Neumann, 2014:35) و هر ساختمان براساس شرایط فرهنگی، اجتماعی، تاریخی، کالبدی و طبیعی طراحی و اجرا شود. در این صورت است که ساختمان عضو همخوان با محیط‌شناسی و عنصری هماهنگ در بستر خود و درنهایت در محیط‌زیست خواهد بود (Schultz, 2013:87). از آنجایی که طیف گسترده‌ای از محققان به این نتیجه رسیده‌اند که معماری زمانی به نیازهای کاربران محیط پاسخ مطلوب و مناسبی می‌دهد که پیش از شکل‌گیری، به‌لحاظ ساختاری، زیست‌محیطی، اقتصادی و به‌خصوص زمینه‌ای به‌درستی و منطبق بر شرایط عمل کند (Meredith, 2017:10)؛ بنابراین هدف معماری زمینه‌گرا نیز استفاده از روش‌ها برای ایجاد یک ارتباط بصری سازگارتر در میان سازه‌ها است. در حالت کلی، اهداف معماری زمینه‌گرا تعیین‌کننده هندسه و شکل معماری، احترام به میراث معماری، ایجاد هماهنگی میان ساختمان‌های مجاور در دوره‌ها و نیز سبک‌های مختلف، ایجاد دید بصری زیبا، ایجاد تعادل مطلوب بین ساختمان‌ها و بافت شهری است (Shahbazi, 2016:81). به‌عبارت‌دیگر، معماری زمینه‌گرا به بافت زمینه، فضا و ارتباط میان این دو (Schultz, 2013:102) و هماهنگی با ابعاد کالبدی، اجتماعی-فرهنگی، طبیعی و تاریخی توجه دارد (Shahbazi, 2016:80). در ادامه برای روشن‌تر شدن ماهیت ابعاد زمینه‌گرایی، توضیح مختصری در خصوص هر یک آورده شده است:

بُعد کالبدی: طراح نه‌تنها خود شیء، بلکه رابطه متقابل آن با سایر اشیاء موجود در زمینه را در نظر می‌گیرد. **بُعد تاریخی:** ویژگی‌های تاریخی را مدنظر قرار می‌دهد و به مکان و جوهره تاریخی آن توجه دارد؛ از این‌رو سنت را محترم می‌شمارد، اما برای آنکه گذشته برای حال قابل‌استفاده باشد، به سنت زنده

زیست‌محیطی فراوانی را رقم زده است؛ در این راستا توجه به شرایط زیست‌محیطی بسیار مهم است. با توجه به موارد مذکور، ابعاد زمینه‌گرایی مطابق با شکل (۲) ارائه شده است:

رجوع می‌کند. بعد اجتماعی - فرهنگی: فرهنگ مجموعه قواعدی را می‌آفریند که شکل ساخته‌شده بازتابی از آن است؛ به‌بیانی دیگر، مردم به کمک فرهنگ فضای خالی را به مکان تبدیل می‌کنند؛ **بعد طبیعی**: عدم هماهنگی بنا با محیط طبیعی مشکلات

شکل ۲- ابعاد زمینه‌گرایی

(منبع: نویسندگان، ۱۳۹۹)

اجتماعی پیرامون خود بپردازند و برای حل آن‌ها به عمل جمعی مبادرت کنند (Comstock et al, 2015:3)؛ بنابراین توجه به عوامل و عناصر مؤثر در ایجاد و ارتقاء این حس در میان افراد بسیار مهم و ضروری است. یکی از عناصر مؤثر بر ایجاد حس دل‌بستگی به مکان، زمینه‌گرایی است؛ زیرا در این صورت طرح معماری ساختمان‌ها با معماری بافت موجود هماهنگ بوده و نوعی وحدت، یگانگی، اتصال، انسجام، پیوند و تداوم در محیط را به‌وجود می‌آورد و نوعی پاسخ‌دهی به هویت و مخالفت با فردگرایی (Lambe & Dongre, 2016:20) محسوب می‌شود. در چنین شرایطی تمایل افراد به

ارتباط زمینه‌گرایی و دل‌بستگی به مکان

مکان از طریق ویژگی‌های کالبدی و معانی نمادین، تأثیر خود را بر دل‌بستگی به مکان نشان می‌دهد (Stedman, 2003:674). این عامل نقش عمده‌ای در ایجاد و بالابردن سطح مسئولیت‌پذیری، همکاری و خودیاری ساکنان دارد و شیوه کارآمدتری را برای حل مسائل و بهبود شرایط زندگی ارائه می‌کند. به‌لحاظ اجتماعی، دل‌بستگی به مکان زمینه‌ساز مساعدی فراهم می‌کند تا ساکنان بر امور جاری و محلی نظارت بیشتری داشته باشند و با علاقه بیشتری به مسائل

رسوم افراد را در ذهن انسان تداعی می‌کنند (Lewicka, 2008:210). همچنین در مکان‌های تاریخی، اتصال بصری ماندگار و هم‌خوان با محیط وجود دارد (کالن، ۱۳۹۵: ۱۳۲). مسلماً میزان دل‌بستگی به مکان در چنین مکان‌هایی بسیار بیشتر از مکان‌هایی با ساخت و معماری مدرن است. لازم‌به‌ذکر است که ارتباط این دو مقوله به‌لحاظ حفظ ارزش‌ها و دل‌بستگی به ارزش‌های ذکر شده در زمینه، به‌خصوص در مواردی که نشانی از تاریخ و هویت دارند، قابل‌تأمل است؛ بنابراین پرداختن به آن از سوی مسئولان، طراحان و برنامه‌ریزان شهری در محلات تاریخی با پتانسیل‌های موجود در آن که زمینه حضور طولانی‌مدت، مشارکت، مسئولیت‌پذیری و... را به‌وجود می‌آورد، بسیار ضروری جلوه می‌کند. در ادامه به‌منظور شناخت زمینه‌های اصلی، تحلیل چگونگی ارتباطات میان متغیرها، شناخت عوامل تأثیرگذار و آشنایی با مرزهای دانش در مفاهیم مورد بحث این پژوهش، تحقیقات خارجی و داخلی مرتبط با موضوع در جدول (۱) ارائه شده است:

حضور در فضای محله‌ها، برقراری تعامل اجتماعی و مشارکت، افزایش یافته و در نتیجه میزان دل‌بستگی به مکان نیز ارتقاء می‌یابد؛ بنابراین می‌توان ارتباطی میان دل‌بستگی به مکان و زمینه‌گرایی به سبب پرداختن زمینه‌گرایی بر ویژگی‌های کالبدی و نمادین مرتبط با طراحی و تأثیر مستقیم این عوامل بر احساس دل‌بستگی به مکان قائل شد.

ذکر این نکته بسیار حائز اهمیت است که توجه به ارتباط زمینه‌گرایی و دل‌بستگی به مکان در محله‌های تاریخی بسیار ضروری است؛ زیرا چنین محله‌هایی با پتانسیل‌های کالبدی، اجتماعی-فرهنگی، تاریخی و طبیعی موجود در آن، انسان را جزئی از مکان می‌سازد و در نتیجه مستعد ایجاد و ارتقاء حس دل‌بستگی به مکان هستند؛ به‌عبارت‌دیگر نتایج تحقیقات در زمینه زیبایی‌شناسی محیط نشان می‌دهد که مردم به‌طور کلی مکان‌های تاریخی را به مکان‌هایی با معماری مدرن ترجیح می‌دهند؛ زیرا مکان‌های تاریخی حس پیوستگی با گذشته ایجاد کرده و نیز آداب و

جدول ۱. پیشینه پژوهش

نویسنده/سال	عنوان	روش تحقیق	نتیجه‌گیری
شیخ بگلو / ۲۰۲۰	بررسی ابعاد دل‌بستگی به مکان و تأثیر آن بر مشارکت اجتماعی و وفاداری مکان (نمونه مورد مطالعه: شهر جدید بهارستان ایران)	روش توصیفی-تحلیلی و استفاده از پرسش‌نامه و انجام تحلیل‌های آماری	نتایج یافته‌ها نشان می‌دهد که مشارکت اجتماعی و وفاداری نسبت به مکان، به میزان بسیار زیادی متأثر از ابعاد و مؤلفه‌های دل‌بستگی به مکان است.
لو و همکاران / ۲۰۱۸	دل‌بستگی به مکان در محله‌های دروازه‌دار و قلمروبندی‌شده (نمونه مورد مطالعه: ونزو چین)	روش توصیفی-تحلیلی و استفاده از پرسش‌نامه و انجام تحلیل‌های آماری	نتایج یافته‌ها نشان می‌دهد که میزان دل‌بستگی به مکان در محله‌های دروازه‌دار با قلمروبندی مشخص بیشتر از سایر محلات است؛ زیرا در این محله‌ها به‌دلیل افزایش میزان تعاملات اجتماعی و مشارکت، حضورپذیری در فضای محله‌ها بیشتر می‌شود که به‌تبع آن میزان دل‌بستگی به مکان نیز ارتقاء می‌یابد.
سونگ و سوپرامانین / ۲۰۱۸	انواع دل‌بستگی به مکان و رفتارهای طرفداران محیط زیست (نمونه مورد مطالعه: پکن)	روش توصیفی-پیمایشی و استفاده از مطالعات اسنادی و میدانی و انجام تحلیل‌های آماری	نتایج یافته‌ها نشان می‌دهد که ابعاد اجتماعی دل‌بستگی به مکان در ارتقاء رفتارهای طرفداران محیط زیست مؤثر است و این ارتباط برای افراد بومی با اقامت طولانی، قدرتمندتر است؛ همچنین سیاست‌های دل‌بستگی به مکان بر ارتقاء پیوندهای اجتماعی میان شهروندان بسیار تأثیرگذار است.

1 Lu

2. Song & Soopramanien

تحلیل و بررسی میزان تأثیرزیرکرنایی بر دلبستگی بر مکان در محله‌های تاریخی (موردشناسی: محله‌های سرخاب و دوه چی تبریز)

مولاوی ^۱ و همکاران / ۲۰۱۷	درک فرایند دلبستگی به مکان در پارک‌ها: ارتباط میان دلبستگی به مکان، گرایش‌های رفتاری و نحوه استفاده از فضاهای عمومی	روش کیفی و استفاده از ابزارهای مشاهده مستقیم، مصاحبه و پرسش‌نامه و انجام تحلیل‌های آماری	نتایج یافته‌ها نشان می‌دهد که شکل‌گیری مکان‌های پاسخگو مستلزم استفاده از جنبه‌های روان‌شناختی دلبستگی به مکان است.
سنگوی / ۲۰۱۷	زمینه در معماری	روش توصیفی-پیمایشی و استفاده از مطالعات اسنادی و میدانی و انجام تحلیل‌های آماری	نتایج یافته‌ها نشان می‌دهد که عنصر غافلگیری و بی‌توجهی به زمینه در محیط، بعد از مدتی آشوب‌آور و ناهماهنگ به نظر خواهد رسید.
نیومن / ۲۰۱۴	تکنولوژی، زمینه و علوم در معماری	روش تحلیل محتوای کیفی	نتایج یافته‌ها نشان می‌دهد که اغلب طراحی‌های دیجیتال، ارزش‌های اجتماعی، ملاحظات زیست‌محیطی و اقتصادی را نادیده می‌انگارند.
لویکا / ۲۰۰۸	دلبستگی به مکان، هویت مکان و خاطره مکان: بازیابی گذشته فراموش شده شهر	روش توصیفی-تحلیلی و استفاده از پرسش‌نامه و انجام تحلیل‌های آماری	نتایج یافته‌ها نشان می‌دهد که هرچه مکان در ذهن مردم مستقل‌تر باشد، دلبستگی بیشتر به آن باید وابسته به ویژگی‌های کالبدی مانند وجود «یادآورهای شهری» باشد.
لویکا / ۲۰۰۵	راه‌های افزایش فعالیت مردم: نقش دلبستگی به مکان، سرمایه فرهنگی و روابط محلی	روش توصیفی-تحلیلی و استفاده از پرسش‌نامه و انجام تحلیل‌های آماری	نتایج یافته‌ها نشان می‌دهد که آگاهی از تاریخ مکان، دلبستگی به مکان را تشدید می‌کند؛ به عبارت دیگر، دلبستگی عاطفی به مکان با علاقه به تاریخ شهر سکونت و میزان دانش درباره گذشته شهر مرتبط است. دلبستگی به مکان به عنوان «نیروی محرکه» عمل می‌کند و مردم را به جست‌وجوی گذشته مکان تشویق می‌کند. همچنین، دلبستگی به آپارتمان، محله و ناحیه شهری، در ساکنان ناحیه تاریخی بیشتر از ساکنان ناحیه مدرن است.
ایمانی / ۱۳۹۴	بررسی رویکردهای مختلف سازگاری با زمینه در جهت تقویت جایگاه زمینه‌گرایی در فرایند برنامه‌دهی معماری	روش تحلیل محتوای کیفی با رویکرد جهت‌دار	نتایج یافته‌ها نشان می‌دهد که هدف معماری زمینه‌گرا، ایجاد ارتباط مطلوب میان معماری و زمینه با تأکید بر جنبه‌های زیبایی‌شناختی و معنایی است.
رحیمی و همکاران / ۱۳۹۳	ارزیابی تأثیر مقیاس مکانی بر دلبستگی ساکنان به مکان (نمونه مورد مطالعه: محلات مرکزی شهر تبریز)	روش کیفی و کمی شامل ترسیم نقشه شناختی و توزیع پرسش‌نامه و انجام تحلیل‌های آماری	نتایج یافته‌ها نشان می‌دهد که برای ارتقاء دلبستگی ساکنان به محله تاریخی، توجه بیشتر بر بُعد عاطفی (عوامل کالبدی) و بُعد شناختی دلبستگی به محله، تأکید بیشتر بر تقویت مؤلفه‌های نشانه و مسیر در محله و از طرف دیگر، اقدامات بهسازی مرکز محله را برای ارتقاء مشارکت و روابط اجتماعی ساکنان از سوی مسئولان و برنامه‌ریزان شهری می‌طلبد.
رحیمی و همکاران / ۱۳۹۱	تبیین مؤلفه‌های دلبستگی به مکان در مقیاس محله و شهر و تحلیل تعمیم‌پذیری آن (نمونه مورد مطالعه: محله سرخاب تبریز)	روش پیمایشی و تطبیقی	نتایج یافته‌ها نشان می‌دهد که تأکید بیشتر بر مقیاس محله نسبت به مقیاس شهر با هدف ارتقاء دلبستگی ساکنان بوده و در این راستا توجه به بُعد کالبدی محله و تقویت تصویر ذهنی ساکنان از محله، مستلزم توجه جدی است.

(منبع: نویسندگان، ۱۳۹۹)

1. Moulay
2. Sanghvi
3. Neumann
4. Lewicka

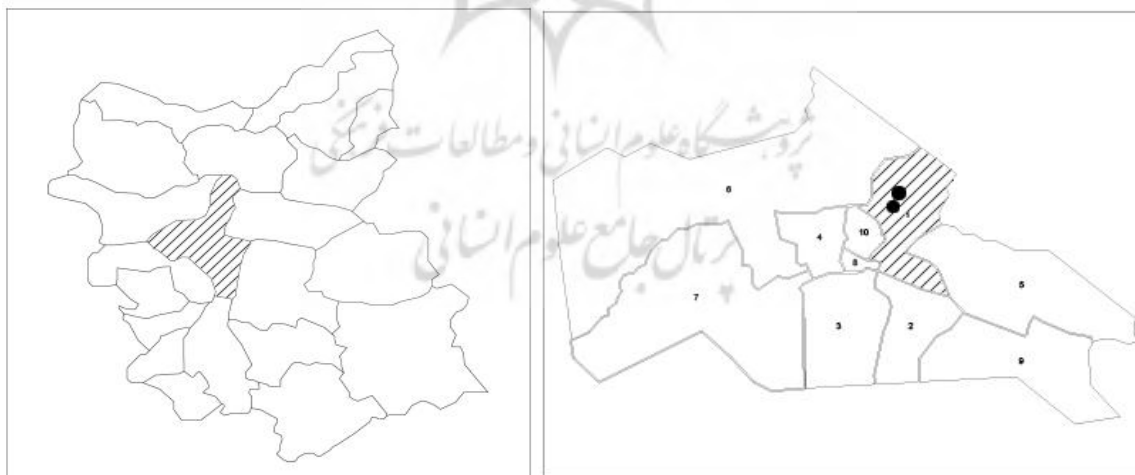

معرفی محدوده مورد مطالعه

سُرخاب یکی از محله‌های بزرگ و تاریخی شهر تبریز است. در خصوص وجه‌تسمه نام این محله تفاسیر زیادی وجود دارد که مهم‌ترین آن‌ها، صفت و موصوف مقلوبی مرکب از دو کلمه «سرخ» و «آب» است؛ چون در گذشته و در زمان‌های بارندگی به دلیل وجود خاک رس، آب سرخ از کوه عون‌بن‌علی سرازیر می‌شد؛ به همین دلیل این محله به نام سرخاب معروف شده است. محله سرخاب واقع در شمال شهر و در حوزه استحفاظی منطقه ۱ شهرداری تبریز است. این محله در قسمت شمال شرقی هسته مرکزی شهر قرار گرفته و بخش‌های زیادی از آن قبل از سال ۱۳۰۰ شمسی احداث شده است. وسعت محله در حدود ۹۳ هکتار است. سرخاب به دلیل قدمت و استقرار در هسته تاریخی شهر و حفظ ویژگی‌های کالبدی و اجتماعی سنتی خود به عنوان محله مرکزی تاریخی انتخاب شده است. بافت مسکونی سرخاب، توسط گذر اصلی

سرخاب، کوچه، واشدگاه، ساباط، میدانچه (بازارچه سرخاب و تکیه‌حیدر) به یکدیگر و محلات همجوار ششگلان، باغمیشه، دوه‌چی (شتربان) و بازار اصلی مرتبط می‌شود که این امر در ایجاد هویت و پویایی محله نقش مهمی دارد.

محله دوه‌چی (شتربان) نیز یکی از محله‌های تاریخی و بزرگ شهر تبریز است. علت نامگذاری این محله به دوه‌چی این است که در گذشته این مکان محلی برای تجمع چارپایان باری، سفری و کاروان‌های شتر بوده است. محله دوه‌چی واقع در جنوب غربی محله سرخاب است و در حوزه استحفاظی منطقه ۱ شهرداری تبریز قرار دارد. محله مذکور از سمت شمال به کوه سرخاب، از سمت جنوب به رودخانه مهران رود، از سمت شرق به محله سرخاب و از سمت غرب به محله امیرخیز محدود می‌شود. امروزه محله مذکور در حال نوسازی است و این امر سبب تقسیم‌شدن محله به دو بخش بافت تاریخی و بافت جدید شده است.

شکل ۳. موقعیت منطقه یک در میان مناطق ده‌گانه تبریز (تصویر سمت راست)،

موقعیت شهر تبریز در استان آذربایجان شرقی (تصویر سمت چپ)

(منبع: نویسندگان، ۱۳۹۹)

شکل ۴. موقعیت محله دوه چی در منطقه یک تبریز (تصویر سمت راست)،
موقعیت محله سرخاب در منطقه یک تبریز (تصویر سمت چپ)

(منبع: نویسندگان، ۱۳۹۹)

مواد و روش‌ها

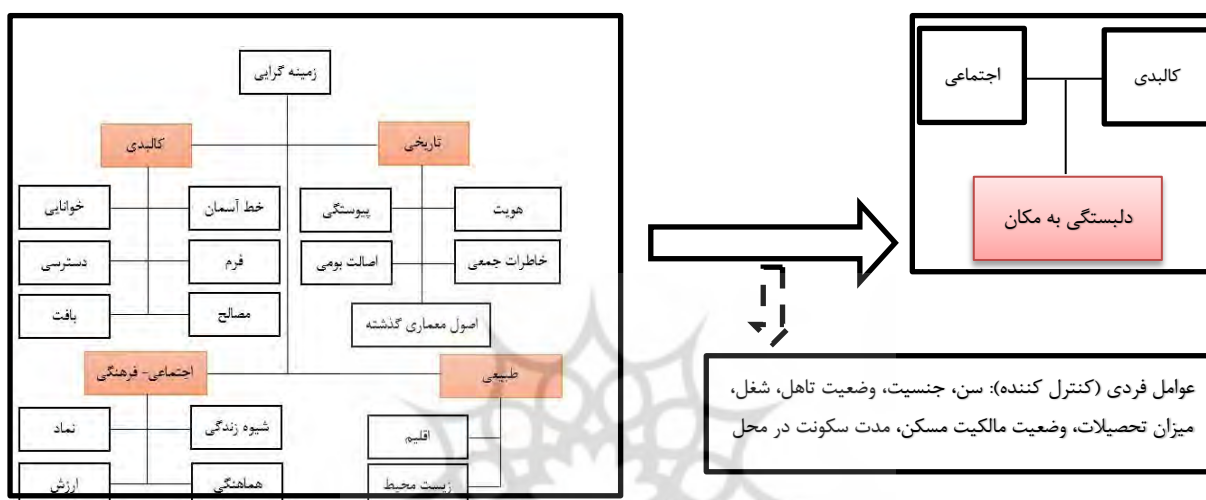
این حوزه و پایایی آن با بهره‌گیری از آزمون ضریب آلفای کرونباخ در حد ۰.۸۵ تعیین و مشخص شد که پرسش‌نامه مورد نظر برای اهداف این تحقیق مناسب است. داده‌های تحقیق از طریق پرسش‌نامه‌هایی که در جامعه مورد مطالعه توزیع و جمع‌آوری شدند، فراهم شده است. پرسش‌نامه دارای ۲۷ سؤال است که از این میان تعداد ۱۰ سؤال در مورد عوامل فردی-اجتماعی است. داده‌های پرسش‌نامه پس از کدگذاری به صورت داده‌های خام توسط کامپیوتر وارد نرم‌افزار آماری Spss نسخه ۲۲ شدند و اساس تجزیه و تحلیل پژوهش حاضر قرار گرفتند، در ادامه نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های مطرح شده تحقیق، با استفاده از آمار استنباطی با توجه به وضعیت نرمال بودن، آزمون‌های «رگرسیون خطی»^۱، «تی تک‌نمونه‌ای»^۲ و «پیرسون»^۳ به تفصیل بیان شده است.

پژوهش حاضر به لحاظ ماهیت، از نوع تحقیقات توصیفی-تحلیلی و به لحاظ زمانی، از نوع تحقیقات مقطعی آینده‌نگر و به لحاظ هدف، جزء تحقیقات کاربردی و به لحاظ فرایند، جزء روش کمی محسوب می‌شود. پرسش‌نامه تدوین شده در جهت بررسی فرضیه تحقیق، تمامی متغیرهای عوامل فردی، گویه‌ها و زیرگویه‌ها را تحت پوشش قرار داده و تمامی سؤالات به صورت طیف لیکرت (۱- خیلی کم، ۲- کم، ۳- متوسط، ۴- زیاد، ۵- خیلی زیاد) امتیازبندی شد. جامعه آماری تحقیق ساکنان محله‌های تاریخی سرخاب و دوه چی با تعداد ۳۰۰ نمونه آماری (۱۵۰ نفر از هر محله) براساس فرمول کوکران به صورت تصادفی است. میزان دلبستگی به مکان (متغیر وابسته) از طریق مؤلفه‌های کالبدی و اجتماعی مورد ارزیابی قرار گرفته و میزان زمینه‌گرایی (متغیر مستقل) نیز توسط ابعاد کالبدی، اجتماعی-فرهنگی، تاریخی و طبیعی بررسی شده است. روایی صوری و محتوایی پرسش‌نامه با استفاده از نظر ۱۵ نفر از استادان دانشگاه و محققان

1. Regression
2. One-Sample T-Test
3. Pearson

همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون خطی میزان روابط و تأثیرگذاری متغیرهای مستقل بر وابسته را تحلیل و بررسی می‌کند؛ بنابراین روش تحقیق پژوهش حاضر توصیفی-تحلیلی است. در شکل (۵) مدل عملیاتی پژوهش ارائه می‌شود:

از آنجایی که تحقیق به بررسی و توصیف روابط بین متغیرها یعنی زمینه‌گرایی و دل‌بستگی به مکان می‌پردازد و ویژگی‌های عمومی و فردی پاسخ‌گویان و میانگین متغیرهای اصلی تحقیق را توصیف می‌کند و در ادامه با استفاده از تحلیل‌هایی همچون تحلیل

شکل ۵. مدل عملیاتی تحقیق

(منبع: نویسندگان، ۱۳۹۹)

۵ درصد در گروه مهندس قرار دارند که بیشترین میزان مربوط به گروه شغلی آزاد است. درباره فراوانی میزان تحصیلات شرکت‌کنندگان، ۳۱ درصد در گروه زیردیپلم، ۳۰ درصد در گروه دیپلم، ۸ درصد در گروه فوق‌دیپلم، ۲۲ درصد در گروه لیسانس و ۹ درصد در گروه فوق‌لیسانس قرار گرفته‌اند که بیشترین میزان مربوط به گروه تحصیلی زیردیپلم است. از نظر میزان مالکیت، ۵۱ درصد در گروه مالک و ۴۵ درصد در گروه مستأجر هستند. در مورد مدت زمان سکونت ساکنان در محله‌ها، ۱۶ درصد در گروه (۵-۱ سال)، ۲۸ درصد در گروه (۱۰-۶ سال)، ۲۰ درصد در گروه (۲۰-۱۱ سال)، ۱۵ درصد در گروه (۳۰-۲۱ سال) و ۲۱ درصد در گروه (۳۱+ سال) هستند، همچنین در مورد مدت زمان سکونت در شهر نیز ۵ درصد در گروه (۵-۱

یافته‌های تحقیق

متغیرهای جمعیت‌شناختی: نتایج به‌دست‌آمده از عوامل فردی داده‌های آماری نشان می‌دهد که از کل پاسخگویان هر دو محله (۳۰۰ نفر کل پاسخگویان و ۱۵۰ نفر برای هر کدام از محله‌های سرخاب و دوه‌چی) ۵۸ درصد در گروه مرد و ۴۲ درصد در گروه زن مشارکت داشتند که از میان آن‌ها ۱۹ درصد مجرد و ۸۱ درصد متأهل هستند. ۲۸ درصد در گروه سنی (۳۰-۱۸)، ۳۵ درصد در گروه سنی (۴۵-۳۱)، ۳۰ درصد در گروه سنی (۶۰-۴۶) و ۷ درصد در گروه سنی (۶۰+) هستند و از بین پاسخگویان ۲۷ درصد در گروه شغلی خانه‌دار، ۱۱ درصد در گروه دانشجو، ۴۲ درصد در گروه شغل آزاد، ۱۰ درصد در گروه کارمند، ۱ درصد در گروه پزشک، ۴ درصد در گروه بازنشسته و

- **وضعیت اشتغال:** بین دل‌بستگی به مکان و وضعیت اشتغال ارتباط معناداری وجود ندارد، اما میان زمینه‌گرایی و وضعیت اشتغال رابطه معناداری وجود دارد و بیشترین میزان زمینه‌گرایی مربوط به گروه شغلی آزاد است.

- **وضعیت مالکیت:** بین وضعیت مالکیت و دل‌بستگی به مکان و زمینه‌گرایی ارتباط معناداری وجود دارد. میانگین دل‌بستگی به مکان در گروه مالک بیشتر است، همچنین میانگین زمینه‌های کالبدی و تاریخی برای گروه مالک بیشتر از گروه مستأجر است.

- **مدت زمان سکونت در محله‌ها:** بین مدت زمان سکونت و زمینه‌گرایی و نیز بین مدت زمان سکونت و دل‌بستگی به مکان تفاوت معناداری وجود دارد. با افزایش مدت زمان سکونت میزان دل‌بستگی به مکان و زمینه‌گرایی افزایش می‌یابد (ارتباط خطی میان میزان مؤلفه‌ها و مدت زمان سکونت برقرار است).

- **مدت زمان سکونت در شهر تبریز:** بین مدت زمان سکونت و زمینه‌گرایی و نیز بین مدت زمان سکونت و دل‌بستگی به مکان تفاوت معناداری وجود دارد. با افزایش مدت زمان سکونت میزان دل‌بستگی به مکان و زمینه‌گرایی افزایش می‌یابد (ارتباط خطی میان میزان مؤلفه‌ها و مدت زمان سکونت برقرار است).

سال)، ۵ درصد در گروه (۱۰-۶ سال)، ۱۱ درصد در گروه (۲۰-۱۱ سال)، ۱۹ درصد در گروه (۳۰-۲۱ سال) و ۶۰ درصد در گروه (۳۱+ سال) قرار دارند که نشان می‌دهد بیشتر پاسخگویان مدت زمان طولانی‌تری در شهر تبریز زندگی کرده‌اند.

بررسی تأثیر عوامل فردی بر زمینه‌گرایی و دل‌بستگی به مکان در محله‌های تاریخی (دوه چی و سرخاب)

- **گروه سنی:** برای زمینه‌گرایی بیشترین میزان مربوط به گروه سنی بالای ۶۱ سال و کمترین میزان مربوط به گروه سنی (۳۰-۱۸) سال است. نتایج این بررسی نشان می‌دهد که با گذشت زمان و افزایش سن، میزان میانگین زمینه‌گرایی افزایش می‌یابد.

- **جنسیت:** بین جنسیت و زمینه تاریخی و کالبدی تفاوت معنی‌داری وجود دارد. میانگین زمینه کالبدی و تاریخی در گروه زنان بیشتر از مردان است و نیز بین دل‌بستگی به مکان و جنسیت، رابطه معناداری وجود دارد و زنان دل‌بستگی بیشتری به مکان احساس می‌کنند.

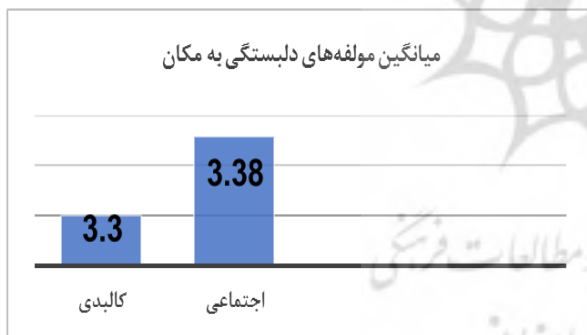
- **وضعیت تأهل:** میانگین دل‌بستگی به مکان و زمینه‌های تاریخی و اجتماعی-فرهنگی و در کل زمینه‌گرایی در گروه متأهل بیشتر است، اما میانگین زمینه طبیعی و کالبدی در گروه مجرد بیشتر از گروه متأهل است.

- **وضعیت تحصیلات:** بین وضعیت تحصیلات و دل‌بستگی به مکان و نیز بین وضعیت تحصیلات و زمینه‌گرایی تفاوت معناداری وجود دارد. بدین صورت که کمترین میزان زمینه‌گرایی و دل‌بستگی به مکان مربوط به گروه زیردیپلم و بیشترین میزان مربوط به گروه فوق‌لیسانس است. میانگین دل‌بستگی به مکان و زمینه‌گرایی با افزایش تحصیلات افزایش می‌یابد (ارتباط خطی میان میزان مؤلفه‌ها و میزان تحصیلات برقرار است).

جدول ۲. ارتباط و همبستگی میان متغیرها

نوع همبستگی	ارتباط و همبستگی		رابطه دودویی ابعاد
	ضریب پیرسون	سطح معناداری	
فاقد همبستگی	-۰.۱۳۴	۰.۱۸۳	دل‌بستگی به مکان و سن
مثبت با جهت مستقیم	۰.۱۲۵	۰.۰۰۱	زمینه‌گرایی و سن
مثبت با جهت مستقیم	۰.۳۳۶	۰.۰۰۰	دل‌بستگی به مکان و جنسیت
مثبت با جهت مستقیم	۰.۲۲۳	۰.۰۰۰	زمینه‌گرایی و جنسیت
مثبت با جهت مستقیم	۰.۱۷۲	۰.۰۰۱	دل‌بستگی به مکان و وضعیت تأهل
مثبت با جهت مستقیم	۰.۰۶۰	۰.۰۳۰	زمینه‌گرایی و وضعیت تأهل
مثبت با جهت مستقیم	۰.۰۷۹	۰.۰۲۱	دل‌بستگی به مکان و وضعیت تحصیلات
مثبت با جهت مستقیم	۰.۱۲۸	۰.۰۰۱	زمینه‌گرایی و وضعیت تحصیلات
فاقد همبستگی	-۰.۰۶۰	۰.۵۵۰	دل‌بستگی به مکان و وضعیت اشتغال
مثبت با جهت مستقیم	۰.۱۶۳	۰.۰۰۱	زمینه‌گرایی و وضعیت اشتغال
مثبت با جهت مستقیم	۰.۱۴۲	۰.۰۱۱	دل‌بستگی به مکان و وضعیت مالکیت
مثبت با جهت مستقیم	۰.۲۱۱	۰.۰۰۱	زمینه‌گرایی و وضعیت مالکیت
مثبت با جهت مستقیم	۰.۴۲۶	۰.۰۰۰	دل‌بستگی به مکان و مدت زمان سکونت در شهر
مثبت با جهت مستقیم	۰.۱۰۳	۰.۰۰۱	زمینه‌گرایی و مدت زمان سکونت در شهر
مثبت با جهت مستقیم	۰.۱۱۰	۰.۰۰۱	دل‌بستگی به مکان و مدت زمان سکونت در محله
مثبت با جهت مستقیم	۰.۱۳۷	۰.۰۰۱	زمینه‌گرایی و مدت زمان سکونت در محله

(منبع: نویسندگان، ۱۳۹۹)

شکل ۶. نمودار میانگین مولفه‌های دل‌بستگی به مکان در محله‌های تاریخی تبریز (منبع: نویسندگان، ۱۳۹۹)

برای سنجش زمینه‌گرایی ابعاد کالبدی، تاریخی، اجتماعی-فرهنگی و طبیعی بررسی شده است. جدول میانگین مربوط به ابعاد زمینه‌گرایی نشان می‌دهد که ۳.۱۳ میانگین مربوط به بُعد کالبدی، ۳.۳۳ میانگین مربوط به بُعد تاریخی، ۳.۲۵ میانگین مربوط به بُعد اجتماعی-فرهنگی و ۳.۴۲ میانگین مربوط به بُعد

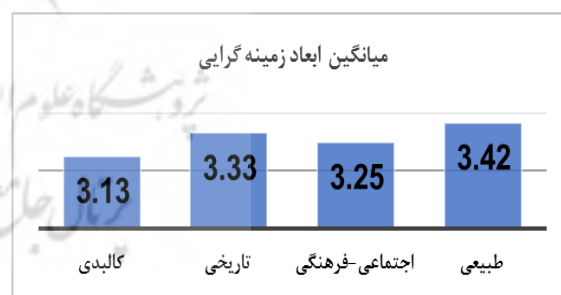
سنجش میزان دل‌بستگی به مکان و زمینه‌گرایی در محله‌های تاریخی (سرخاب و دوه‌چی)

برای سنجش دل‌بستگی به مکان، مولفه‌های کالبدی و اجتماعی مورد بررسی قرار گرفته است. جدول میانگین مربوط به مولفه‌های دل‌بستگی به مکان نشان می‌دهد که ۳.۳ مربوط به عوامل کالبدی و ۳.۳۸ مربوط به عوامل اجتماعی است. بررسی میزان میانگین‌ها نشان می‌دهد میزان میانگین مؤلفه اجتماعی بیشتر از مؤلفه کالبدی است. عمده دلیل این امر نقش بسیار پررنگ خاطرات جمعی، فرهنگ، فعالیت، اعتقادات و مذهب در کنار هم نگه‌داشتن ساکنان محله‌های تاریخی سرخاب و دوه‌چی است. در واقع طیف وسیعی از ساکنان محله‌های مورد مطالعه، به دلیل بهره‌مندی از خاطرات مشترک، تشابه فرهنگی، انجام فعالیت‌های مشابه و مذهب و اعتقادات یکسان، از سطوح بالاتر دل‌بستگی به مکان برخوردار هستند.

میزان میانگین مربوط به مصالح، ۳.۳۸؛ میزان میانگین مربوط به دسترسی، ۳.۱۹؛ میزان میانگین مربوط به بافت شهری، ۳.۶۶؛ میزان میانگین مربوط به خط آسمان، ۳.۶۶؛ و میزان میانگین مربوط به خوانایی ۴.۱۴ است. بررسی میانگین‌ها نشان می‌دهد که بیشترین و کمترین میزان میانگین به ترتیب مربوط به شاخص‌های خوانایی و فرم است. میانگین بالای شاخص خوانایی نسبت به سایر شاخص‌های بُعد کالبدی، نشان از اهمیت بسیار زیاد آن در محله‌های تاریخی دارد، زیرا غالباً ساکنان این محله‌ها ترجیح می‌دهند که محل زندگی، کار و فعالیت آن‌ها به راحتی قابل شناسایی بوده و از سطوح مطلوب خوانایی برخوردار باشد. همچنین وجود فرم غالباً یکسان در زمینه محله‌های تاریخی را نیز می‌توان دلیل پایین بودن میزان میانگین شاخص فرم عنوان کرد. ذکر این نکته بسیار حائز اهمیت است که تشابه فرم کالبد اینیه در محله‌های تاریخی ناشی از وجود محدودیت‌های مصالح و ساخت، لزوم توجه به مسائل اقلیمی، مسائل فرهنگی، ارزشی و... است.

جدول میانگین مربوط به شاخص‌های بُعد تاریخی نشان می‌دهد که میزان میانگین مربوط به اصالت بومی، ۲.۵۵؛ میزان میانگین مربوط به هویت و خاطرات جمعی، ۲.۳۳؛ میزان میانگین مربوط به اصول گذشته، ۲.۶۱ و میزان میانگین مربوط به پیوستگی فضای شهری، ۲.۵۲ است. بررسی میانگین‌ها نشان می‌دهد که بیشترین و کمترین میزان میانگین به ترتیب مربوط به شاخص‌های هویت و خاطرات جمعی است. میانگین بالای شاخص هویت حاکی از آن است که از منظر ساکنان محله‌های تاریخی، این شاخص از جایگاه بسیار ویژه‌ای برخوردار است؛ به عبارت دیگر غالباً ساکنان از محله‌های تاریخی، انتظار هویت‌مندی بیشتری دارند؛ از سویی دیگر شاخص خاطرات جمعی، کمترین میزان میانگین را به خود

طبیعی است. نتایج مقایسه میزان میانگین‌های ابعاد زمینه‌گرایی حاکی از آن است که بیشترین و کمترین میزان میانگین به ترتیب مربوط به ابعاد طبیعی و کالبدی است (به ترتیب طبیعی < تاریخی < اجتماعی - فرهنگی < کالبدی). در توجیه این امر می‌توان اذعان کرد که بُعد طبیعی با دربرگرفتن موضوعاتی نظیر انطباق با شرایط اقلیمی و احترام به طبیعت و محیط زیست، علاوه بر ایفای نقش اساسی در تأمین آسایش زندگی ساکنان و افزایش پیوندهای عاطفی افراد نسبت به مکان‌ها، پایداری محیط ساخته شده و ارتقاء سطح هماهنگی با بستر و زمینه را نیز به دنبال دارد؛ در همین راستا نتایج حاصل از شکل (۷) این امر را تأیید کرده است و نشان از برتری میانگین بُعد طبیعی نسبت به سایر ابعاد دارد. پایین بودن میزان میانگین بُعد کالبدی نسبت به ابعاد دیگر زمینه‌گرایی نیز حاکی از تفاوت‌های بسیار اندک موجود در کالبد محله‌های تاریخی است؛ زیرا اغلب محله‌های تاریخی نظیر محله‌های سرخاب و دوه چی، ویژگی‌های یکسانی به لحاظ خط آسمان، مصالح، فرم و... دارند.

شکل ۷. نمودار میانگین ابعاد زمینه‌گرایی در محله‌های تاریخی تبریز (منبع: نویسندگان، ۱۳۹۹)

بررسی میانگین هر یک از شاخص‌های ابعاد کالبدی، تاریخی، اجتماعی-فرهنگی و طبیعی زمینه‌گرایی جدول میانگین مربوط به شاخص‌های بُعد کالبدی نشان می‌دهد که میزان میانگین مربوط به فرم، ۳.۰۵؛

دلیل این امر آن است که وجود تناسب میان شرایط اقلیمی و زمینه و بستر تا حد بسیار زیادی ضامن آسایش افراد ساکن در آن است.

بررسی میزان اثرگذاری زمینه‌گرایی بر دل‌بستگی به مکان در محله‌های تاریخی (دوه‌چی و سرخاب) با استفاده از آزمون رگرسیون

در برازش مدل رگرسیونی بعضی از آماره‌ها معروف به ضرایب تأثیر رگرسیونی هستند. این ضرایب به دو دسته تقسیم می‌شوند: ۱- ضرایب تأثیر رگرسیونی استاندارد نشده (B) و ۲- ضرایب تأثیر رگرسیونی استاندارد شده یا بتا (β). لازم‌به‌ذکر است که تفسیر ضرایب مذکور براساس معناداری در سطح خطای کمتر از ۰.۰۵ یا ۰.۰۱ صورت می‌گیرد. علاوه بر آماره‌های B و β، یکی دیگر از آماره‌های بسیار تأثیرگذار در تحلیل نتایج، آماره (t) است که نشان‌دهنده اهمیت نسبی حضور هر متغیر مستقل در مدل است و قدر مطلق مقدار این آماره برای تأثیر آماری معناداری عدد ۲.۳۳، در سطح خطای کمتر از ۰.۰۵ یا ۰.۰۱ است.

ضرایب تأثیر رگرسیونی برازش مدل تحقیق نشان می‌دهد که بین ابعاد زمینه‌گرایی شامل کالبدی، تاریخی و اجتماعی-فرهنگی و دل‌بستگی به مکان ارتباط خطی برقرار است، به غیر از بُعد طبیعی؛ بنابراین با توجه به اینکه رابطه معناداری بین دل‌بستگی به مکان و بُعد طبیعی زمینه‌گرایی وجود ندارد (sig>۰.۰۵)؛ از این رو در رابطه خطی بُعد طبیعی حذف شد. بدین صورت که ضریب استاندارد شده (β) ابعاد یادشده به ترتیب ۰.۴۳۳، ۰.۳۷۰ و ۰.۳۳۱ است که در سطح خطای کمتر از ۰.۰۱ است و در نتیجه این ابعاد تأثیرگذاری معناداری بر دل‌بستگی به مکان دارند. همچنین مقدار آماره (t) برای همه ابعاد صفر بوده است که در سطح خطای کمتر از ۰.۰۱ است و در نتیجه ابعاد مذکور تأثیرگذاری معناداری بر

اختصاص داده است که علت این امر تغییر سبک زندگی افراد نسبت به گذشته و کمتر شدن میزان فعالیت‌های جمعی در سطح محله‌ها است. لازم‌به‌ذکر است که هرچه فعالیت‌های جمعی میان ساکنان محله‌های تاریخی به خصوص در بلندمدت کاهش یابد، خاطرات جمعی آن‌ها در فضای محله‌ها نیز به میزان چشمگیری کاهش خواهد یافت.

جدول میانگین مربوط به شاخص‌های بُعد اجتماعی-فرهنگی نشان می‌دهد که میزان میانگین مربوط به ارزش جامعه، ۲.۶۹؛ میزان میانگین مربوط به نماد، ۲.۶۱؛ میزان میانگین مربوط به شیوه زندگی، ۲.۴۵ و میزان میانگین مربوط به هماهنگی، ۲.۲۶ است. بررسی میانگین‌ها نشان می‌دهد که بیشترین کمترین میزان میانگین به ترتیب مربوط به شاخص‌های ارزش جامعه و هماهنگی است. عمده دلیل بالا بودن میزان میانگین شاخص ارزش جامعه نسبت به سایر شاخص‌های بُعد اجتماعی-فرهنگی این است که غالباً وجود ارزش‌های مشابه در محله‌های تاریخی، امکان برقراری اتحاد و همدلی میان ساکنان در رابطه با مسائل و موضوعات به خصوص را فراهم می‌آورد و از این منظر برای آن‌ها حائز اهمیت است؛ از سویی دیگر، از مهم‌ترین دلایل پایین بودن میزان میانگین شاخص هماهنگی نسبت به سایر شاخص‌های بُعد اجتماعی-فرهنگی می‌توان به تغییرات ایجاد شده در سبک زندگی افراد و در نهایت کاهش سطوح هماهنگی میان ساکنان محله‌های مورد مطالعه اشاره کرد.

جدول میانگین مربوط به شاخص‌های بُعد طبیعی نشان می‌دهد که میزان میانگین مربوط به انطباق با شرایط اقلیمی، ۱.۵۵ و میزان میانگین مربوط به احترام به طبیعت و محیط زیست، ۱.۴۶ است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، میزان میانگین شاخص انطباق با شرایط اقلیمی بیشتر از میزان میانگین شاخص احترام به طبیعت و محیط زیست است. عمده

دل‌بستگی به مکان دارند. ترتیب اثرگذاری ابعاد بر دل‌بستگی به مکان: (کالبدی < تاریخی < اجتماعی - فرهنگی). رابطه خطی مقابل (دل‌بستگی به مکان $Y =$ ابعاد زمینه‌گرایی $X =$) برقرار است:

$$Y = 1.459 + 0.433 x_1 + 0.370 x_2 + 0.331 x_3 \quad (1)$$

دل‌بستگی به مکان در محدوده‌های مورد مطالعه دارند. به عبارت دیگر، به ازای یک واحد تغییر در انحراف معیار، بُعد کالبدی زمینه‌گرایی در حد ۰.۴۳۳ واحد، بُعد تاریخی زمینه‌گرایی در حد ۰.۳۷۰ واحد و بُعد اجتماعی-فرهنگی زمینه‌گرایی در حد ۰.۳۳۱ واحد تغییر خواهد کرد. لازم به ذکر است که با توجه به ضرایب بتا، بُعد کالبدی بیشترین میزان اثرگذاری و بُعد اجتماعی-فرهنگی کمترین میزان اثرگذاری را بر

جدول ۳- آزمون رگرسیون بین ابعاد زمینه‌گرایی

سطح معناداری	مقدار t	ضریب استاندارد شده	ضریب استاندارد نشده		مدل
		ضریب بتا	خطای استاندارد	بر آورد ضریب	
۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	-	۰.۰۰۰	۱.۴۵۹	مقدار ثابت
۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۴۳۳	۰.۰۰۰	۰.۲۱۷	کالبدی
۰.۰۰۱	۰.۰۰۰	۰.۳۷۰	۰.۰۰۰	۰.۲۱۷	تاریخی
۰.۰۰۱	۰.۰۰۰	۰.۳۳۱	۰.۰۰۰	۰.۲۱۷	اجتماعی-فرهنگی
۰.۰۶۶	۰.۰۰۰	-۰.۸۰	۰.۰۰۰	۰.۲۱۷	طبیعی

(منبع: نویسندگان، ۱۳۹۹)

مقدار این آماره برای تأثیر آماری معناداری عدد ۲.۳۳، در سطح خطای کمتر از ۰.۰۵ یا ۰.۰۱ است. ضرایب تأثیر رگرسیونی برازش مدل تحقیق نشان می‌دهد که بین شاخص‌های بُعد کالبدی زمینه‌گرایی شامل فرم، مصالح، دسترسی، بافت شهری، خط‌آسمان و خوانایی و دل‌بستگی به مکان ارتباط خطی برقرار است. بدین صورت که ضریب استاندارد شده (B) شاخص‌های یادشده به ترتیب ۰.۴۰۱، ۰.۲۷۱، ۰.۴۱۸، ۰.۲۱۸، ۰.۳۲۴ و ۰.۵۸۹ است که در سطح خطای کمتر از ۰.۰۱ است و در نتیجه این شاخص‌ها تأثیرگذاری معناداری بر دل‌بستگی به مکان دارند. همچنین مقدار آماره (t) برای همه شاخص‌ها صفر بوده است که در سطح خطای کمتر از ۰.۰۱ است و در نتیجه شاخص‌های مذکور تأثیرگذاری معناداری بر دل‌بستگی به مکان در محدوده‌های مورد مطالعه دارند؛

بررسی میزان اثرگذاری شاخص‌های بُعد کالبدی زمینه‌گرایی بر دل‌بستگی به مکان در محله‌های تاریخی (دوه چی و سرخاب) با استفاده از آزمون رگرسیون در برازش مدل رگرسیونی بعضی از آماره‌ها معروف به ضرایب تأثیر رگرسیونی هستند. این ضرایب به دو دسته تقسیم می‌شوند: ۱- ضرایب تأثیر رگرسیونی استاندارد نشده (B) و ۲- ضرایب تأثیر رگرسیونی استاندارد شده یا بتا (B). لازم به ذکر است که تفسیر ضرایب مذکور براساس معناداری در سطح خطای کمتر از ۰.۰۵ یا ۰.۰۱ صورت می‌گیرد. علاوه بر آماره‌های B و t، یکی دیگر از آماره‌های بسیار تأثیرگذار در تحلیل نتایج، آماره (F) است که نشان‌دهنده اهمیت نسبی حضور هر متغیر مستقل در مدل است و قدر مطلق

اثرگذاری را بر دل‌بستگی به مکان دارند. ترتیب اثرگذاری شاخص‌های بُعد کالبدی بر دل‌بستگی به مکان: (خوانایی) < دسترسی < فرم < خط‌آسمان < مصالح < بافت شهری). رابطه خطی مقابل (دل‌بستگی به مکان $Y =$ و شاخص‌های زمینه‌گرایی $X =$) برقرار است:

$$Y = 1.698 + 0.401 X_1 + 0.271 X_2 + 0.418 X_3 + 0.218 X_4 + 0.324 X_5 + 0.589 X_6 \quad (2)$$

به عبارت دیگر به ازای یک واحد تغییر در انحراف معیار شاخص فرم بُعد کالبدی زمینه‌گرایی در حد ۰.۴۰۱ واحد، شاخص مصالح بُعد کالبدی زمینه‌گرایی در حد ۰.۲۷۱ واحد، شاخص دسترسی بُعد کالبدی زمینه‌گرایی در حد ۰.۴۱۸ واحد، شاخص بافت شهری بُعد کالبدی زمینه‌گرایی در حد ۰.۲۱۸ واحد، شاخص خط‌آسمان بُعد کالبدی زمینه‌گرایی در حد ۰.۳۲۴ واحد و شاخص خوانایی بُعد کالبدی زمینه‌گرایی در حد ۰.۵۸۹ واحد تغییر خواهد کرد. لازم به ذکر است که با توجه به ضرایب بتا شاخص خوانایی بیشترین میزان اثرگذاری و شاخص بافت شهری کمترین میزان

جدول ۴. آزمون رگرسیون بین شاخص‌های بُعد کالبدی زمینه‌گرایی

سطح معناداری	تعداد	ضریب استاندارد نشده		مدل
		ضریب استاندارد شده	بر آورد ضریب	
۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	-	۰.۰۰۰	مقدار ثابت
۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۴۰۱	۰.۰۰۰	فرم
۰.۰۰۱	۰.۰۰۰	۰.۲۷۱	۰.۰۰۰	مصالح
۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۴۱۸	۰.۰۰۰	دسترسی
۰.۰۰۱	۰.۰۰۰	۰.۲۱۸	۰.۰۰۰	بافت شهری
۰.۰۰۱	۰.۰۰۰	۰.۳۲۴	۰.۰۰۰	خط‌آسمان
۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۵۸۹	۰.۰۰۰	خوانایی

(منبع: نویسندگان، ۱۳۹۹)

اجتماعی فرهنگی ($r=0.562$) با میزان شدت بالا، ضریب پیرسون ابعاد تاریخی و طبیعی ($r=0.337$) با میزان شدت پایین و ضریب پیرسون ابعاد فرهنگی و طبیعی ($r=0.627$) با میزان شدت بالا را نشان می‌دهد. لازم به ذکر است که تمامی این میزان‌ها مثبت و دارای جهت مستقیم هستند. با توجه به سطح معناداری (۰.۰۰۰) که کمتر از ۰.۰۵ است، این روابط با ۹۹ درصد اطمینان مورد تأیید قرار گرفته‌است و وجود همبستگی ابعاد زمینه‌گرایی تأیید می‌شود.

نتایج جدول (۵) حاکی از آن است که ضریب پیرسون، دل‌بستگی به مکان و بُعد تاریخی ($r=0.479$) شده که

بررسی ضرایب همبستگی بین ابعاد زمینه‌گرایی و دل‌بستگی به مکان در محله‌های تاریخی (دوه‌چی و سرخاب)

برای بررسی همبستگی میان ابعاد زمینه‌گرایی و دل‌بستگی به مکان، از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد. نتایج بررسی ضریب پیرسون ابعاد کالبدی و تاریخی زمینه‌گرایی ($r=0.631$) با میزان شدت بالا، ضریب پیرسون ابعاد کالبدی و اجتماعی فرهنگی زمینه‌گرایی ($r=0.550$) با میزان شدت بالا، ضریب پیرسون ابعاد کالبدی و طبیعی ($r=0.430$) با میزان شدت متوسط، ضریب پیرسون ابعاد تاریخی و

به ایجاد حس پیوستگی با گذشته، تعلق خاطر، شکل‌گیری پیوندهای عاطفی و در نتیجه تقویت حس دلبستگی به مکان در میان ساکنان می‌شوند. با توجه به اینکه سطح معناداری در رابطه میان دلبستگی به مکان و بُعد کالبدی، دلبستگی به مکان و بُعد اجتماعی- فرهنگی و دلبستگی به مکان و بُعد طبیعی بیشتر از ۰.۰۵ است، وجود همبستگی میان ابعاد مذکور و دلبستگی به مکان تأیید نمی‌شود. این امر با توجه به تغییر الگوی زندگی و به تبع آن تغییر در نیازهای انسان مدرن، تغییرات شتاب‌زده و ادامه‌روند فرسودگی کالبدی و اجتماعی- فرهنگی بافت‌های تاریخی محله‌های مورد مطالعه، در کنار بی‌توجهی به وضعیت طبیعی محیط توجیه‌پذیر است.

میزان شدت متوسط را نشان می‌دهد. این میزان مثبت و دارای جهت مستقیم است؛ یعنی با افزایش بُعد تاریخی، میزان دلبستگی به مکان نیز افزایش می‌یابد. با توجه به سطح معناداری (۰.۰۰۰) که کمتر از ۰.۰۵ است، این رابطه با ۹۹ درصد اطمینان مورد تأیید قرار گرفته است و وجود همبستگی میان بُعد تاریخی و دلبستگی به مکان تأیید می‌شود. وجود ارتباط معنادار و همبستگی میان بُعد تاریخی و دلبستگی به مکان با توجه به ماهیت تاریخی محله‌های سرخاب و دوده چی قابل توجیه است؛ زیرا محله‌های مذکور از پیشینه تاریخی و بستر و زمینه بسیار غنی و ارزشمند با ویژگی‌هایی نظیر پیوستگی اجزا، هویت، اصالت بومی، احترام به اصول معماری گذشته و خاطرات جمعی برخوردار هستند که تمامی این عوامل در نهایت منجر

جدول ۵. مقایسه ضرایب همبستگی و سطح معناداری متغیرها در آزمون پیرسون

نوع همبستگی	ارتباط و همبستگی		رابطه دودویی ابعاد
	ضریب همبستگی	سطح معناداری	
مثبت با جهت مستقیم	۰.۶۳۱	۰.۰۰۰	کالبدی و تاریخی
مثبت با جهت مستقیم	۰.۵۵۰	۰.۰۰۰	کالبدی و اجتماعی- فرهنگی
مثبت با جهت مستقیم	۰.۴۳۰	۰.۰۰۰	کالبدی و طبیعی
مثبت با جهت مستقیم	۰.۵۶۲	۰.۰۰۰	تاریخی و اجتماعی- فرهنگی
مثبت با جهت مستقیم	۰.۳۳۷	۰.۰۰۰	تاریخی و طبیعی
مثبت با جهت مستقیم	۰.۶۲۷	۰.۰۰۰	فرهنگی و طبیعی
فاقد همبستگی	-۰.۰۱۶	۰.۸۲۱	دلبستگی به مکان و کالبدی
مثبت با جهت مستقیم	۰.۴۷۹	۰.۰۰۰	دلبستگی به مکان و تاریخی
فاقد همبستگی	-۰.۰۱۲	۰.۸۷۹	دلبستگی به مکان و اجتماعی- فرهنگی
فاقد همبستگی	-۰.۰۲۳	۰.۸۷۷	دلبستگی به مکان و طبیعی

(منبع: نویسندگان، ۱۳۹۹)

میانگین مربوط به مؤلفه‌های دلبستگی به مکان و ابعاد زمینه‌گرایی به ترتیب نشان می‌دهد که مؤلفه اجتماعی (خاطرات جمعی، اعتقادات، فرهنگ و مذهب) و بُعد طبیعی (انطباق با شرایط اقلیمی و احترام به طبیعت و محیط زیست) بیشترین امتیاز را به خود اختصاص داده‌اند. از آنجایی که توجه به بُعد طبیعی، پایداری محیط ساخته‌شده را به دنبال آورده و نیز سبب

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

نتایج بررسی تأثیر عوامل فردی بر زمینه‌گرایی و دلبستگی به مکان نشان می‌دهد که متغیرهای سن، جنسیت، وضعیت تأهل، سطح تحصیلات، نوع مالکیت و مدت زمان سکونت در محله و شهر تبریز رابطه مستقیمی با حس دلبستگی به مکان دارند؛ در حالی که متغیر اشتغال تأثیر چندانی بر آن ندارد. جداول

همان‌طور که از یافته‌های تحقیقات پیشین برمی‌آید، دلبستگی به مکان به‌عنوان یک «نیروی محرکه» عمل کرده و مردم را به جست‌وجوی تاریخ و گذشته مکان و نیز عوامل تأثیرگذار بر وضعیت اجتماعی-فرهنگی تشویق می‌کند. با توجه به یافته‌های پژوهش، ضروری است که ابعاد زمینه‌گرایی به‌خصوص بُعد تاریخی و شاخص‌های آن نظیر پیوستگی با گذشته، هویت، اصالت بومی، اصول معماری گذشته و خاطرات جمعی بیش‌ازپیش مورد توجه معماران و طراحان قرار بگیرد. در همین راستا پیشنهاد می‌شود: ۱- وضع ضوابطی کالبدی و معنایی در جهت احترام و امتداد شاخص‌های گذشته در مجموعه‌های معماری جدید؛ ۲- تشخیص دادن به نمادهای شاخص هویتی (طبیعی و انسان‌ساخت) که محله توسط آن‌ها شناخته می‌شود؛ ۳- استفاده حداکثری از مواد و مصالح و گونه‌های طبیعی بومی محله؛ ۴- افزایش کیفیت فضایی، مکان‌هایی که در ذهن بیشتر افراد محله ثبت شده و جزئی از خاطرات جمعی محسوب می‌شوند.

منابع

ایمانی، الناز. (۱۳۹۴). بررسی رویکردهای مختلف سازگاری با زمینه جهت تقویت جایگاه زمینه‌گرایی در فرایند برنامه‌دهی معمار، مجله انجمن علمی معماری و شهرسازی ایران، دوره ششم، شماره ۱۰، صص ۲۹-۴۴.

http://www.isau.ir/article_62006.html

پیربابایی، محمدتقی؛ قره بگلو، مینو؛ علی‌نام، زهرا. (۱۳۹۵). بررسی تأثیر عوامل فردی در مطالعه فرایندمحور دلبستگی به مکان با رویکرد روان‌شناسی شناختی (نمونه مورد مطالعه: محله قره‌باغی‌ها در تبریز)، مجله هنرهای زیبا، دوره بیست‌ویکم، شماره ۲، صص ۵۵-۶۸.

https://jfaup.ut.ac.ir/article_60161.html

رحیمی، لیلیا؛ رفیعیان، مجتبی؛ باقری، محمد. (۱۳۹۱). تبیین مؤلفه‌های دلبستگی به مکان در مقیاس محله و شهر و تحلیل تعمیم‌پذیری آن (نمونه موردی: محله سرخاب تبریز)، مجله

افزایش پیوندهای عاطفی افراد نسبت به مکان‌ها و ارتقاء میزان حضور پذیری آن‌ها در محله‌ها می‌شود، می‌توان اذعان کرد که تداوم این فرایند افزایش میزان دلبستگی به مکان را در پی خواهد داشت. نتایج جدول رگرسیون حاکی از آن است که رابطه خطی بین زمینه‌گرایی و دلبستگی مکان برقرار است که در این بین ضریب بتا بُعد کالبدی (خوانایی، خط آسمان، دسترسی، مصالح، فرم و بافت شهری) بیشتر از سایر ابعاد است. نتایج حاصل از آزمون پیرسون نیز دو مهم را اثبات کرد: اول آنکه ارتباط معناداری میان متغیرهای زمینه‌گرایی و دلبستگی به مکان وجود دارد و بر این اساس هرچه وضعیت ابعاد زمینه‌گرایی در محلات مذکور از وضعیت مطلوب‌تر باشد، دلبستگی به مکان نیز افزایش خواهد یافت. دوم، بین دلبستگی به مکان و بُعد تاریخی همبستگی برقرار است. این امر با توجه به تاریخی بودن محلات سرخاب و دوه‌چی قابل توجیه است؛ چراکه محیط‌های تاریخی با کالبد منحصر به فردشان حس پیوستگی با گذشته، تعلق خاطر و پیوندهای عاطفی ایجاد می‌کنند که به تبع آن، بستر مناسب برای شکل‌گیری حس دلبستگی به مکان نیز به میزان بسیار زیادی تقویت می‌شود.

شکل ۸. مدل نهایی تأثیر ابعاد زمینه‌گرایی بر دلبستگی به مکان در محله‌های تاریخی (سرخاب و دوه‌چی)
(منبع: نویسندگان، ۱۳۹۹)

- Bognar, B., Isozaki, A (1983). Contemporary Japanese Architecture its Development and Challenge, Van Nostrand Reinhold: New York, NY, USA, pp 23-31.
- Comstock, N. L., Miriam, D., Marshall, J., Mah-J, S., Marks Michad, B., Jill, S (2015). Neighborhood attachment and its correlates: Exploring neighborhood conditions collective efficacy and gardening, Journal of environmental psychology, vol 13, No17, pp 1-8.
- <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0272494410000526>.
- Geddes, P (1968). Cities in Evolution: An Introduction to the Town Planning Movement and to the Study of Civics, London., pp 1-241.
- Hernandez, B., Hidalgo, M.C., Ruiz, C (2014). Theoretical and methodological aspects of research on place attachment, Journal of Adv, Theory Methods, vol 18, No 5, pp 125-137.
- https://www.researchgate.net/publication/303162685_Theoretical_and_methodological_aspects_of_research_on_place_attachment
- Husford, M (1995). Context, London & New York, pp 28-549.
- Lambe. N., Dongre, A (2016). Contextualism: An Approach to Achieve Architectural Identity and Continuity, Journal of Innovative Research and Advanced Studies (IJIRAS), vol 3, No2, pp1-147.
- <https://pdfs.semanticscholar.org/23b2/b63ba5ee51a8f9afb832ed5899ca5c6d6cc7.pdf>
- Lewicka, M (2005). Ways to make people active: The role of place attachment, cultural capital and neighborhood ties, Journal of Environmental Psychology, vol 25, pp 381-395.
- https://www.academia.edu/6048856/Ways_to_make_people_active_The_role_of_place_attachment_cultural_capital_and_neighborhood_ties
- Lewicka, M (2008). Place attachment, place identity and place memory: Restoring the forgotten city past, Journal of Environmental Psychology, vol 28, No 3, pp 209-231.
- <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0272494408000157>
- Lewicka, M (2010). What makes neighborhood different from home and city? Effects of place scale on place attachment, Journal of Environmental Psychology, vol 3, No 10, pp 1-17.
- معماری و شهرسازی آرمان شهر، دوره نهم، شماره ۱۷، صص ۲۳۶-۲۲۶
- http://www.armanshahjournal.com/article_44623.html
- رحیمی، لیلا؛ رفیعیان، مجتبی؛ باقری، محمد. (۱۳۹۳). ارزیابی تأثیر مقیاس مکانی بر دل‌بستگی ساکنین به مکان در محلات مرکزی شهر تبریز، مجله نامه معماری و شهرسازی، دوره نهم، شماره ۱۸، صص ۴۳-۵۸.
- <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=296826>
- کالن، گوردن. (۱۳۹۵). گزیده منظر شهری، ترجمه منوچهر طبیبیان، تهران: انتشارات دانشگاه تهران، صص ۱-۲۰۶.
- گرچی محلبانی، یوسف. (۱۳۸۹). معماری پایدار و نقد آن در حوزه محیط زیست، مجله معماری و شهرسازی ایران، دوره یکم، شماره ۱، صص ۹۱-۱۰۰.
- <https://dx.doi.org/10.30475/isau.2010.61928>
- مسعود، محمد؛ بیگزاده شهرکی، حمید رضا. (۱۳۹۲). بناهای میان‌افزا در بافت‌های تاریخی، تهران: نشر آذرخش، صص ۱-۲۱۳.
- مهدوی‌نژاد، محمدجواد؛ بمانیان، محمدرضا؛ ملایی، معصومه. (۱۳۹۰). فرایند طراحی زمینه‌گرا- تجربه معماری ۸۹-۱۳۸۸، مجله نقش جهان، دوره ۱، شماره ۱، صص ۲۸-۲۹.
- <https://www.sid.ir/Fa/Journal/ViewPaper.aspx?ID=245038>
- Afshar, P.F., Foroughan, M., Vedadhir, A., Tabatabaei, M.G (2017). The effects of place attachment on social well-being in older adults, Journal of Educ Gerontol, vol 43, No 1, pp 45-51.
- <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03601277.2016.1260910>.
- Alliance, C (2007). The Social Sciences: A Model for Collaboration, An International Symposium in Digital Curation, vol 32, No 11, pp 1-9.
- http://ils.unc.edu/digccurr2007/papers/altmanEtal_paper_9-1.pdf
- Altman, M., Crabtree, J., Donakowski, D., Maynard, M (2007). Data Preservation Alliance for the Social Sciences: A Model for Collaboration, Session at DigCCurr, An International Symposium in Digital Curation, vol 11, No 8, pp 1-9.
- <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/summary?doi=10.1.1.456.342>

- Neumann, O (2014). Technology, Context and Science in Architecture, Journal of architectural computing, vol 12, No 8, pp 33-45.
https://www.researchgate.net/publication/273078593_Technology_Context_and_Science_in_Architecture
- Porter, T (2005). Archispeak An illustrated guide to architectural terms, Published in the Taylor & Francis e-Library, United Kingdom, pp 1-242.
- Ramkisson, H., Mavondo, F. T (2017). Pro-environmental behavior: critical link between satisfaction and place attachment in Australia and Canada, Journal of Tourism Analysis, vol 22, No 1, pp 59-73.
https://www.researchgate.net/publication/315989498_Proenvironmental_Behavior_Critical_Link_Between_Satisfaction_and_Place_Attachment_in_Australia_and_Canada
- Rapoport, A (1977). Human Aspects of Urban Form, Pergamon Press, New York, pp 1-448.
- Ratcliffe, E., Gatersleben, B., Sowden, P. T (2017). Associations with bird sounds: How do they relate to perceived restorative potential?, Journal of Environmental Psychology, vol 47, No 30, pp 136-144.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0272494416300548>
- Raymond, C. M., Kytta, M., Stedman, R (2017). Sense of Place, Fast and Slow: The Potential Contributions of Affordance Theory to Sense of Place, Journal of Frontiers in psychology, vol 8, No 16, pp 48-63.
https://www.researchgate.net/publication/320101284_Sense_of_Place_Fast_and_Slow_The_Potential_Contributions_of_Affordance_Theory_to_Sense_of_Place
- Raymond, C., Brown, G., Robinson, G (2011). The influence of place attachment and moral and normative concerns on the conservation of native vegetation: a test of two behavioral models, Journal of Environmental Psychology, vol 31, No 5, pp 323-335.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0272494411000594>
- Sanghvi, N (2017). Context in architecture, Journal of Emerging Technologies, vol 8, No 1, pp 76-79.
https://www.researchtrend.net/ijet/pdf/15-%20122.%20Nikhil%20sanghavi_Context%20in%20architecture%20Draft.pdf
- <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0272494409000449>
- Lu, T., Zhang, F., Wu, F (2018). Place attachment in gated neighborhoods in China: Evidence from Wenzhou, Journal of Geoforum, vol 92, No 30, pp 144-151.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S01671851830126X>
- Lynch, K (1976). Managing the Sense of a Region, Journal of Cambridge, vol 42, No 1, pp 2-20.
<https://www.amazon.com/Managing-Sense-Region-Kevin-Lynch/dp/0262620359>
- Maguire, B., Klinkenberg, B (2018). Visualization of place attachment, Journal of Applied Geography, vol 37, No 99, pp 77-88.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0143622817309232>
- Mandal, A (2016). Size and type of places, geographical region, satisfaction with life, age, sex and place attachment, Journal of Pol Psychol Bull, vol 47, No 1, pp 159-169.
https://www.researchgate.net/publication/303239480_Size_and_type_of_places_geographical_region_satisfaction_with_life_age_sex_and_place_attachment
- Manzo, L. C., Devine-Wright, P (2015). Place Attachment: Advances in theory, methods and applications, London & New York, pp 1-286.
- Mazumdar, S., Mazumdar, S (2004). Religion and place attachment: A study of sacred places, Journal of Environmental Psychology, vol 24, No 6, pp 385-397.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0272494404000465>
- Moulay, A., Ujang, N., Maulan, S., Ismail, S (2017). Understanding the process of parks' attachment: Interrelation between place attachment, behavioural tendencies and the use of public place, Journal of City, Culture and Society, vol 30, No 5, pp 35-443.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1877916617300553>
- Nesbitt, K (1996). Theorizing a New Agenda for Architecture; an Anthology of Architectural Theory, Journal of Princeton Architectural, vol 19, No 12, pp 2-11.
<https://all-med.net/pdf/theorizing-a-new-agenda-for-archi/>

- environment to sense of place, *Journal of Society and Natural Resources*, vol 16, No 3, pp 671–685.
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/08941920309189?tab=permissions>
- Stefaniak, A., Bilewicz, M., Lewicka, M (2017). The merits of teaching local history: increased place attachment enhances civic engagement and social trust, *Journal of Environ, Psychol*, vol 51, No 31, pp 217–225.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0272494417300488>
- Von Wirth, T., Gret-Regamey, A., Moser, C. M (2016). Stauffacher Exploring the influence of perceived urban change on residents' place attachment, *Journal of Environmental Psychology*, vol 46, No 11, pp 67-82.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0272494416300135>
- Windsong, E., Ariel, M (2011). There is no Place Like Home: Complexities in Exploring Home and Place Attachment, *Journal of The Social Science*, vol 47, No 23, pp 205-214.
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1016/j.sosci.2009.06.009?journalCode=ussj20>
- Scannel, L., Gifford, R (2010). The relation between natural and civic place attachment and pro-environmental behavior, *Journal of Environmental Psychology*, vol 30 , No 11, pp 289-297.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0272494410000198>
- Scannell, L., Gifford, R (2017). Place attachment enhances psychological need satisfaction, *Journal of Environment and Behavior*, vol 49, No13, *Environment and Behavior*, pp 359–389.
https://www.researchgate.net/publication/299345824_Place_Attachment_Enhances_Psychological_Need_Satisfaction
- Schultz, N (2013). The soul of the place to the phenomenology of architecture, Tehran, pp 1-292.
- Shahbazi, S (2016). Contextualism: A Strategy for Achieving Sustainable Architecture, *Journal of Natural and Social Sciences*, vol 3, No 8, pp 78-85.
[file:///C:/Users/Novin%20Pendar/Downloads/5217-11971-1-SM%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Novin%20Pendar/Downloads/5217-11971-1-SM%20(1).pdf)
- Sharp, G (2018). Changing in place? Neighborhood change and place attachment among movers and stayers in Los Angeles: Neighborhood Change and Place Attachment, *Journal of Population Space and Place*, vol 52, No 30, pp 21-89.
https://www.researchgate.net/publication/327915136_Changing_in_place_Neighbourhood_change_and_place_attachment_among_movers_and_stayers_in_Los_Angeles_Neighborhood_Change_and_Place_Attachment
- Shaykh-Baygloo, R (2020). A multifaceted study of place attachment and its influences on civic involvement and place loyalty in Baharestan new town, Tehran.
<http://doi.org/10.1016/j.cities.2019.102473>
- Song, Z., Soopramanien, D (2018). Types of place attachment and pro environmental behaviors of urban residents in Beijing, *Journal of Cities*, vol 19, No 8, pp 235-244.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0264275117314257>
- Soosani, L (2013). Questioning the compatibility of the infill Architecture in Historic Environment Case study: Walled city of Nicosia, Easter Mediterranean University, pp 1-100.
<http://hdl.handle.net/11129/1346>
- Stedman, R. C (2003). Is it really just a social construction? The contribution of the physical